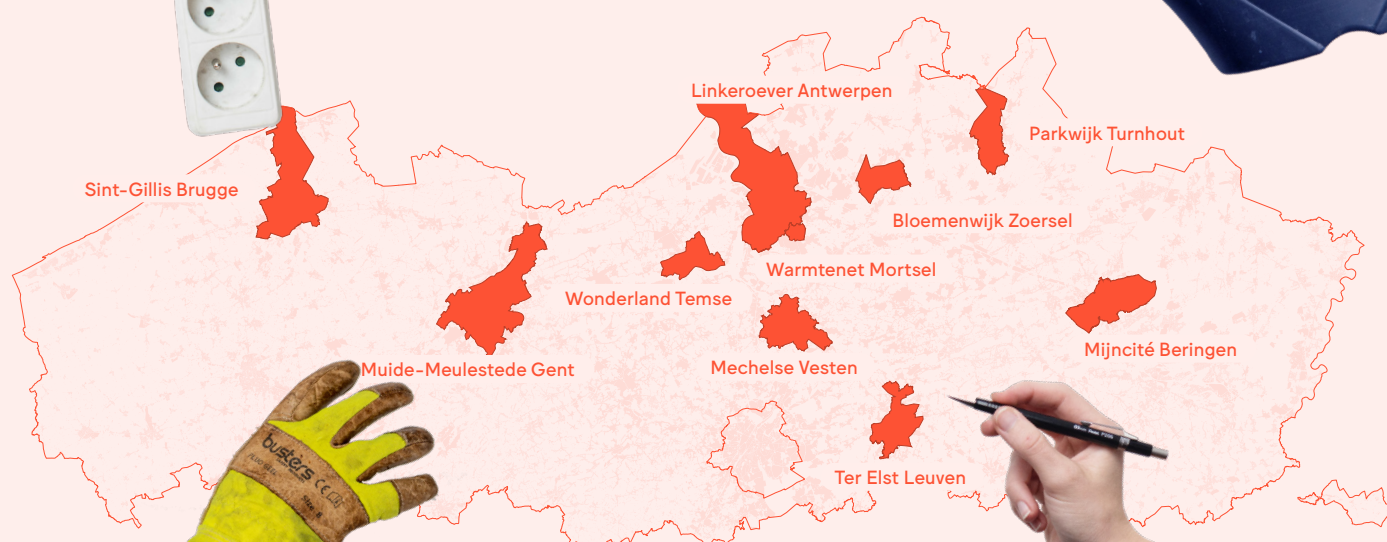

OOGSTNOTA

VRAGEN EN AANBEVELINGEN RICHTING VLAAMS BELEID, VANUIT DE PRAKTIJK VAN TIEN VLAAMSE PIONIERSPROJECTEN

**100
WIJKEN
PLATFORM**

**DE
GROTE
VERBOUWING**

Deze Oogstnota bundelt de praktijkgebaseerde vragen en aanbevelingen vanuit tien lopende pioniersprojecten in verschillende steden en gemeenten in Vlaanderen. Binnen het 100 Wijken Platform delen en ontwikkelen deze pioniers de doorbraken en methodieken voor een versnelde, geïntegreerde en inclusieve realisatie van de energietransitie, mobiliteitstransitie en klimaatadaptatie in bestaande buurten.

Juli 2024

SYNTHESE	4
Zeven aanbevelingen voor de versnelde transitie van bestaande buurten	
OOGSTNOTA	8
DEEL A – Naar een beleidskader dat de klimaattransitie van buurten stimuleert	9
DEEL B – Praktische hefboomen voor de versnelling van implementatie	11
DEEL C – Versterk onderling leren en maak innovatieruimte	14
CONTEXT & TOTSTANDKOMING VAN DEZE NOTA	16
OVERZICHT 10 PIONIERSPROJECTEN	18
COLOFON	24

ZEVEN AANBEVELINGEN VOOR DE VERSNELDE TRANSITIE VAN BESTAANDE BUURTEN

De klimaattransitie van onze bestaande buurten vraagt een geïntegreerde aanpak

De klimaattransitie van onze bestaande gebouwen, wijken en dorpskernen is één van de belangrijkste werven richting een klimaatbestendig en fossielvrij Vlaanderen. Vandaag maken we onvoldoende snelheid en krijgen we nog niet iedereen mee. Het is dan ook een uitdagende opdracht. Het is namelijk zeer **inefficiënt, duur en vaak gewoon onmogelijk om de verschillende doelstellingen op vlak van vergroening, mobiliteit, fossielvrije warmte of waterbeheer apart te realiseren**. De plaats die nodig is voor vergroening en waterbeheer vraagt om een herschikking van mobiliteit en parkeren. De heraanleg van die straat is ook het ideale moment voor het plaatsen van een warmtenet. Maar dat kan enkel op een rendabele manier als voldoende huishoudens en grotere instellingen bereid zijn aan te sluiten. Omdat de maatregelen op dezelfde plekken moeten landen en in de tijd moeten samenvallen, is **een meer gecoördineerde, geïntegreerde en collectieve aanpak en investering onvermijdelijk**.

In verschillende bestaande wijken in Vlaanderen zijn vandaag pionierende gemeenten, bedrijven, experts, onderzoeksinstellingen en burgers samen dergelijke aanpak aan het testen. Sinds 2023 worden tien pioniersprojecten uit Brugge, Antwerpen, Zoersel, Leuven, Mortsel, Gent, Temse, Turnhout, Beringen en Mechelen hierbij ondersteund vanuit het ‘100 Wijken Platform’. Om snelheid te maken, delen en ontwikkelen ze samen doorbraken en methodieken voor een versnelde, geïntegreerde en inclusieve realisatie van de energietransitie, mobiliteitstransitie en klimaatadaptatie. Deze projecten maken duidelijk dat **zo’n gecoördineerde aanpak niet alleen uitdagend is, maar ook een opportuniteit**: we springen efficiënter om met publieke middelen en capaciteit, we maken een context waarin zowel burgers als bedrijven deelnemen aan en investeren in de transitie, we kunnen ook de meest kwetsbare gezinnen ontzorgen en meenemen, én: anders dan aparte acties en maatregelen, maakt zo’n gebundelde investering een kwaliteitssprong van zowel de gebouwen, de straten, pleinen en parken, als de buurtgemeenschap mogelijk.

Zo’n geïntegreerde benadering en investeringen vragen ook om een aangepast kader en om aangepaste ondersteuning op Vlaams niveau. Vandaag zijn het kader en de stimuli afgestemd op een huis-per-huis energietransitie, waardoor die zowel ontoereikend als onaangepast zijn voor een inclusieve transitie van onze bestaande buurten. Deze Oogstnota van het 100 Wijken Platform is een eerste bundeling van vragen en aanbevelingen voor aanpassingen aan het Vlaamse kader en ondersteuning, die in het bijzonder ingaat op de transitie richting fossielvrije woningen en steden. De nota is gebaseerd op de praktijkervaringen in de lopende pioniersprojecten, vanuit coalities van lokale besturen, bedrijven, experts, onderzoeksinstellingen en burgers.

Geïntegreerde aanpak van bestaande buurten vraagt een duidelijke Vlaamse richting en kader

In het regelgevend kader en de stimuli die de Vlaamse overheid vandaag biedt, wordt de verantwoordelijkheid voor het maken van afwegingen, keuzes en integratie bij de lokale overheden en bij gezinnen gelegd. Om alle huishoudens en instellingen mee te kunnen nemen in de klimaattransitie, en om het lokaal initiatief, het ondernemerschap en de samenwerkingen die daarvoor nodig zijn te maximaliseren, is meer nodig: een duidelijke marsrichting en een aangepast kader op Vlaams niveau.

1

Opstellen en breed communiceren van Vlaamse doelen en oplossingsrichtingen voor de transitie naar een fossielvrije gebouwde omgeving

- Formuleren van doelstellingen voor de transitie richting fossielvrij, met een heldere verhouding tot doelen m.b.t. energie-efficiëntie: beide doelstellingen bestaan naast elkaar, maar de transitie naar fossielvrij is leidend (moet sneller en bepaalt tussenstappen op vlak van energie-efficiëntie)
- Identificeren en breed communiceren van de meest kosten-efficiënte, inclusieve en duurzame oplossingsrichtingen naar fossielvrij (bvb. in dichtbebouwde kernen en buurten: collectieve systemen op restwarmte of duurzame warmtebronnen), met duidelijke targets en ondersteuning voor hun realisatie (zie ook punt 5)

Zie oogstnota: A2, A3 (p. 9-10)

2

Aanpassen nettarieven zodat investeren in wat gewenst is (energie-efficiëntie en fossielvrije systemen) aantrekkelijker wordt dan investeren in wat we niet meer willen (fossiele bronnen en systemen).

Zie oogstnota: A1 (p. 9)

3

Hervormen van het EPC-label zodat het representatief is voor zowel energie-efficiëntie als fossielvrije bronnen en systemen.

Zie oogstnota: B4 (p. 2-13)

4

Formuleren van een beleidskader voor de warmtetransitie dat lokale besturen als regisseur mandateert, dat de uitrol van warmtenetten ondersteunt, en dat de ondernemingsruimte voor publieke en private netbeheerders en -ontwikkelaars structureert.

- Kader voor het speelveld en de rolverdeling m.b.t. de ontwikkeling en beheer van warmtenetten (in lijn met de verschillende stedelijke reglementen die de lokale besturen aan het opstellen zijn), en het opmaken van Vlaamse templates die (minstens kleinere) besturen in staat stellen om op efficiënte wijze warmteprojecten te realiseren.
- Kader of richtlijn voor het gebruik van openbaar domein i.f.v. warmtenetten, geothermische boringen, ...
- Kader dat de afschrijvingstermijn voor warmtenetten op hun levensduur afstemt, zoals vandaag bij gasnetten, zodat we (minstens) een gelijk speelveld krijgen.

Zie oogstnota: B2a-c (p. 11-12)

Geïntegreerde aanpak van bestaande buurten vraagt gerichte ondersteuning en innovatie

Elk project dat vandaag pioniert met de geïntegreerde of collectieve aanpak van de transitie van een bestaande buurt maakt vandaag een collage van alle mogelijke steunmaatregelen, komend van verschillende beleidsdomeinen en -niveaus. Willen we de klimaattransitie in bestaande buurten versnellen, dan zijn gerichte en aangepaste steunmaatregelen nodig.

5

Ontwikkelen van steunmaatregelen voor de geïntegreerde, collectieve en inclusieve aanpak en projecten, door coalities van diverse actoren én beleidsdomeinen, waaronder:

- Energiedelen levensvatbaar en voordelig maken wanneer de maatschappelijke meerwaarde aantoonbaar is.
- Ontwikkelen van het instrumentarium en de stimuli i.f.v. de aansluiting op warmtenetten in bestaande buurten.
- Hervormen van de 'Call Groene Warmte' naar een permanente financieringsmogelijkheid voor opstart- en haalbaarheidsstudies enerzijds en investeringssubsidies anderzijds.
- Ontwikkelen van een structureel subsidiekader of trekkingsrecht voor integrale wijktransitieprojecten (geïntegreerd realiseren van meerdere doelen, met meerdere beleidsdomeinen en maatschappelijke actoren).
- Hervormen van individuele steunmaatregelen voor renovatie i.f.v. sterkere ontzorging van kwetsbare bewoners (subrogatie subsidies, renteloze lening, uitbreiding doelgroep renovatielening en toepasbaarheid premies).
- Ontwikkelen van steunmaatregelen voor wijkgerichte aanpak van renovatie, van het wijk- en terreinwerk tot het stimuleren van collectieve renovatietrajecten en groepsaankopen.

Zie oogstnota: B1, B2d-e, B3, B5, B6, B7 (p. 11-13)

6

Versterken van het gedeeld ontwikkel- en dialoogplatform tussen pionierende lokale besturen, experts, energiebedrijven, burgerinitiatieven en betrokken beleidsdomeinen, in functie van een versnelling in uitvoering en verdere aanscherping van het beleidskader.

- Consolideren van kennis-, leer- en ontwikkelplatform tussen pioniers
- Structureel dialoog-platform tussen pioniers (lokale besturen, bedrijven, burgerinitiatieven, ...), bovenlokaal beleid (betrokken domeinen) en onderzoek

Zie oogstnota: C1, C2 (p. 14)

7

Opzetten van een uitvoeringsgericht innovatieprogramma dat de ontwikkeling van modellen voor geïntegreerde projecten via learning-by-doing mogelijk maakt, opgezet als een transversale werkruimte vanuit de verschillende betrokken beleidsdomeinen.

Zie oogstnota: C3 (p. 14)

- Opbouw van deze nota in drie delen
- Deel A bevat aanbevelingen voor het algemeen kader die vooraf gaan aan de concrete experimenten en doorbraakprojecten, maar essentieel zijn omdat ze de context van doelen, tarieven en fiscaliteit bepalen waarbinnen elk lokaal wijkproject wordt opgezet en gerealiseerd.
 - Deel B vertrekt vanuit de terreinervaring en de praktijk van de concrete experimenten, en formuleert van daaruit vragen en aanbevelingen voor regelgeving en instrumenten.
 - Deel C bevat de vragen en aanbevelingen voor de platformwerking zelf, reflecterend op de rol die het 100 Wijken Platform vandaag opneemt, en de rollen die in de toekomst opgenomen moeten worden.
 - In **vetgedrukt** de concrete vragen en aanbevelingen aan de Vlaamse Overheid

DEEL A: NAAR EEN BELEIDSKADER DAT KLIMAATTRANSITIE VAN WIJKEN STIMULEERT

Bevat aanbevelingen voor het algemeen kader die vooraf gaan aan de concrete experimenten en doorbraakprojecten, maar essentieel zijn omdat ze de context van doelen, tarieven en fiscaliteit bepalen waarbinnen elk lokaal wijkproject wordt opgezet en gerealiseerd.

A1 Transitie van fossiele naar hernieuwbare energie

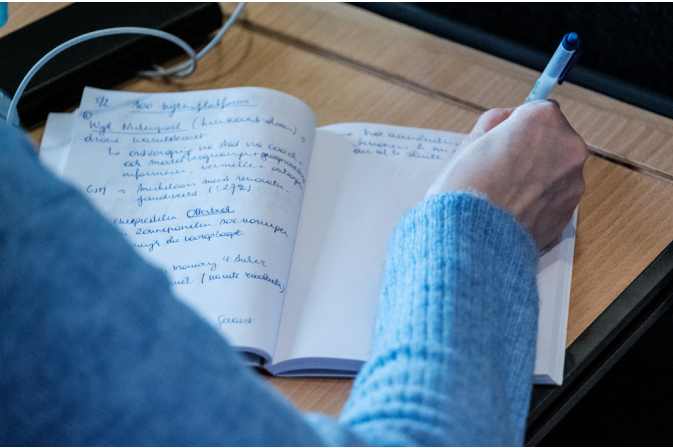
- Distributienettarieven verschuiven
- Een verschuiving van distributienettarieven dient zo snel als mogelijk te gebeuren, zodat elektriciteit slechts 2x duurder is dan gas (ipv 5x in 2018, en circa 4x duurder op vandaag).
 - Dit is een even logische als noodzakelijke incentive om huishoudens mee te nemen en te laten kiezen voor duurzame warmte en in energie-efficiëntie. Vandaag hebben we een omgekeerd incentive: de energiebronnen en -systemen waar we vanaf willen zijn vele malen goedkoper dan de energiesystemen en -dragers waar we naartoe willen evolueren.
 - De pioniers zijn ervan overtuigd dat deze aanpassing budgetneutraal kan gebeuren voor gezinnen en voor Fluvius (geen nieuwe taksen, wel verschuiving).

- Duidelijke timing voor uitfasering
- Duidelijke timing voor de uitfasering van gasnetten per stad en per buurt, als kader voor burger, gemeente/stad, Fluvius, energiebedrijven, leveranciers, etc. Er is nood aan stakeholderoverleg op Vlaams niveau om die strategie gezamenlijk op te maken (nu kijkt iedereen naar elkaar).
 - Duidelijke timing voor einde verkoop en installatie van gasketels (inclusief vervanging bij renovaties zo snel mogelijk uitsluiten).

- Binnen een bredere transitiestrategie
- De pioniers benoemen de nood om deze maatregelen in te bedden in een bredere transitie-strategie met duidelijke richting, stappen, regels én begeleiding. Waar losse maatregelen kunnen leiden tot omgekeerde en/of ongewenste effecten, garandeert een integrale strategie dat maatregelen elkaar versterken en dat iedereen meegenomen kan worden.
 - Mede op basis van ervaringen benoemen ze onder andere deze twee aandachtspunten:
 - de kosten van afschrijving en uitfasering van het gasnet rekenen we door in de gasprijs, en schuiven we niet door naar elektriciteit of duurzame warmte(netten), waardoor deze opnieuw minder interessant zouden worden;
 - we vermijden dat de impact voor (kwetsbare) gezinnen die langer aangesloten zouden blijven op het gasnet ondraaglijk groot wordt, en voorzien daarom een actieve begeleiding en ontzorging om deze huishoudens mee te nemen in de transitie (bouwend op ervaring met stimuli en instrumentarium energetische renovatie).

Receptie, 100 Wijken Forum, ©Bob Van Mol

Startpresentatie, 100 Wijken Forum, ©Bob Van Mol

A2 Doelen op vlak van energie-efficiëntie en fossielvrij: volgorde en verhouding?

- Situatie vandaag = onduidelijkheid over doelstellingen:
- Nadruk op ‘energie-efficiëntie’: Europese, Belgische en Vlaamse wetgeving volgt de ‘energy efficiency first’ logica (de Vlaamse is zelfs enkel hierop gericht). Volgens de trias energetica wordt eerst ingezet op de reductie van de energievraag, met te behalen doelstellingen (EPC-label) en daaraan gekoppelde stimuli en regelgeving (renovatiesteun en -lening, etc). Het EPC-label doet geen uitspraak over de klimaatneutraliteit van de woning: ook een woning met een gasketel kan een A-label bekomen.
 - Ook ‘fossielvrij’: tegelijk willen we zo snel mogelijk evolueren naar fossielvrije gebouwen en wijken (EU targets), om de uitstoot van broeikasgassen te reduceren, en klimaatverandering binnen aanvaardbare grenzen te houden.

Werksessie 'Parel van het warmtenet', Leuven

Momenteel is er in Vlaamse steden (net als elders in Europa) een discussie gaande over de verhouding en volgorde tussen deze beide doelstellingen:

- Moeten we prioriteit geven aan 'fossielvrij' omdat dit de uitstoot sneller kan helpen reduceren en we steeds meer technieken krijgen die ons in staat stellen om zonder dure en diepgaande renovatie toch fossielvrij te verwarmen (HT warmtepomp, warmtenetten op midden-temperatuur, ...)?
- Of moeten we radicaal vasthouden aan 'energie-efficiëntie eerst' en investeren in diepgaande (dus dure) renovatie om te vermijden dat we de energievraag en -inefficiëntie onnodig en onhaalbaar hoog houden?

Bij de pioniers is de gedeelde overtuiging dat er nood is aan doelen en deadlines voor de transitie naar fossielvrije gebouwen, steden en gemeenten, en dat deze niet secundair t.o.v. 'energie-efficiëntie eerst' behandeld kunnen worden. Daarentegen dient deze verhouding omgekeerd te worden, waarbij de transitie naar fossielvrij leidend wordt voor de nodige stappen in energie-efficiëntie. Naast de kaders en stimuli voor energie-efficiëntie dienen ook kaders en stimuli voor fossielvrije systemen te worden ontwikkeld. Op lokaal niveau (in projecten, wijken en steden) kan vervolgens maximaal worden gestreefd naar het benutten van koppelkansen tussen deze beide doelstellingen, én met andere ambities en noden (mobiliteitstransitie, klimaatadaptatie, sociale kwetsbaarheid, etc).

De steden roepen Vlaanderen op om ook doelstellingen en deadlines te formuleren voor de transitie naar een fossielvrije gebouwde omgeving, om een duidelijk standpunt in te nemen m.b.t. de verhouding tussen doelstellingen, om dit alles duidelijk en breed te communiceren én om daarbij de aangepaste omkadering en stimuli te bieden (ook gericht op synergiën binnen een geïntegreerde aanpak).

Doobraaksessie 'Aanpak energiewijk Mortsel', 100 Wijken Forum, ©Bob Van Mol

A3 **Formuleer en communiceer duidelijke oplossingsrichtingen en targets op Vlaams niveau (voorbij opstellen regelgeving en het ter beschikking stellen van steun en tools)**

Vandaag heeft Vlaanderen een kader dat bestaat uit regelgeving en steunmaatregelen (premies, leningen, energiehuizen, ...), met daarnaast een groeiend aantal tools die lokale besturen en burgers moeten helpen om lokaal af te wegen wat de meest pertinente technische oplossingsrichting is (bvb warmtepompen, warmtenet, ...). De verantwoordelijkheid om afwegingen te maken ligt vandaag hoofdzakelijk lokaal.

In het buitenland zien we dat de nationale overheid ook zelf richtinggevende uitspraken doet met betrekking tot de (te verkennen) oplossingsrichting voor bepaalde types omgevingen, en dat ze daar ambitieuze kwantitatieve doelen en deadlines aan koppelt (bvb 500.000 bestaande woningen aansluiten op warmtenetten tegen 2030 in Nederland). Dergelijke duidelijke prioriteiten, doelen en deadlines (van bovenuit) geven lokale overheden een kader om samen met de private sector, burgers, etc aan de slag te gaan.

De pioniers pleiten ervoor dat ook Vlaanderen dergelijk wervend project met een duidelijke marsrichting formuleert en breed communiceert, met oplossingsrichtingen en targets. De lokale pioniers nodigen Vlaanderen uit om verder te gaan dan het opstellen van overkoepelende regelgeving en het aanbieden aan lokale actoren en burgers van tools, begeleiding en stimuli. Als Vlaanderen de marsrichting op hoofdlijnen formuleert (eventueel met de steden en gemeenten), dan geeft dit lokale besturen een duidelijk kader en de rugwind die nodig is om lokaal de beste oplossingen te realiseren (ipv oplossingen die makkelijker zijn op korte termijn, maar suboptimaal op langere termijn).

DEEL B: PRAKTISCHE HEFBOMEN VOOR DE VERSNELLING VAN IMPLEMENTATIE

Vertrekt vanuit de terrein-ervaring en de praktijk van de concrete experimenten, en formuleert van daaruit vragen en aanbevelingen voor regelgeving en instrumenten.

B1 **Maak energiedelen voordelig wanneer de maatschappelijke meerwaarde aantoonbaar is**

Het feit dat de kosten van individuele aansluitingen ook worden toegepast bij elke energiedeler maakt energiedelen minder tot niet aantrekkelijk.

De pioniers vragen te onderzoeken/overwegen om energiedelen actief (financieel) te bevoordelen wanneer het bijdraagt aan maatschappelijke doelen en een echte meerwaarde betekent, zoals bijvoorbeeld:

- Wanneer grote bronnen (zonnedaken, windmolen) gedeeld kunnen worden met een andere grote afnemer (of groep kleine afnemers) in de directe omgeving, binnen een (vast te leggen) beperkte straal
Vb: case windmolen Eiland Zwijnaarde
- Wanneer het een methode is om kwetsbare doelgroepen van lokaal geproduceerde stroom te voorzien (= sociale doelstelling)
Vb: Zonnebouwers, Ecoob Leuven – verkenning Zonnebouwers+, Gent
- Wanneer het delen binnen een lokaal energiesysteem toelaat om tegelijk eigen verbruik en collectieve warmtepomp te voeden (nu één of ander)
Vb: Standaard Muide, Gent > zonnedaken op woningen voor zowel eigen verbruik als voor voeding collectieve warmtepomp gekoppeld aan BEO

De pioniers stellen voor te verkennen en te onderbouwen of, wanneer en welke lokale systemen/koppelingen de investeringen in de verzwaring van het elektriciteitsnet helpen reduceren of vermijden. Als dit zou kunnen, dan kan dit aanleiding zijn om op die locaties, onder die voorwaarde van vermeden investeringskost, energiedelen voordeliger te maken (via bvb verlaagd distributietarief).

- Gezien de elektrificatie van vervoer in belangrijke mate verantwoordelijk is voor de nood aan verzwaring van netten, en gezien wagens een grotere radius en sneller laadvermogen krijgen: kan hier een ruimtelijke logica voor worden gehanteerd, waarbij laadpalen aan de rand van woonkernen en aangesloten aan middenspanningsnet worden geïnstalleerd; en zou deze gerichtheid de kost van de netverzwaring reduceren?

B2 **Warmtenetten in bestaande (woon)wijken**

a. Afschrijven van investeringen

- Op dit moment gebeurt die afschrijving vaak binnen een project-logica (15, 20 of 30 jaar), en niet op de levensduur van de warmtenetten (> 40 à 50 jaar). Vandaag kan die afschrijving op een termijn die overeenkomt met de levensduur wél voor investeringen in gasnetten. Dit leidt tot een onnodig verschil in de business cases van gas- en warmtenetten.
- **Nood aan een kader/mogelijkheid voor afschrijving warmtenetten in overeenstemming met de levensduur, inclusief een standaard die financiële instellingen toelaat hierin mee te stappen.**

b. Vlaamse richtlijn/kader i.f.v realisatie en beheer warmtenetten, wel of niet?

- Vandaag zetten steden hun eigen reglementen op, met verschillende rollen en mogelijkheden voor zowel Fluvius als private warmte-ontwikkelaars als gevolg – en dit op niveau van productie en distributie van warmte, en beheer van warmte-infrastructuur.
Vb: Stedelijk reglement (bestaand) en beheersovereenkomst met Fluvius (in ontwikkeling), Antwerpen // Traject oprichting SPV Parkwijk, Turnhout // Oprichting Vaartwarmte, Leuven
- De pioniers uit grotere steden zijn voorstander van deze lokale benadering en maatwerk ivm de ontwikkeling en beheer van warmtenetten, en de distributie van warmte.
- **Ze vragen aan de Vlaamse overheid wat de plannen zijn op vlak van het (al dan niet) formaliseren of reguleren van het speelveld en de rolverdeling mbt warmtenetten. Enerzijds willen ze vermijden dat een eventuele generieke beslissing op Vlaams niveau het lokale initiatief en maatwerk in de weg gaat zitten (geen voorstanders van een monopolie). En tegelijk willen steden graag vermijden dat ze nu, zonder Vlaams kader, eigen reglementen opmaken die op korte termijn teniet worden gedaan door een Vlaams kader.**
- **De pioniers pleiten er tegelijk voor om op Vlaams niveau één of meerdere modelreglementen te ontwikkelen én ter beschikking te stellen, zodat ook steden en gemeenten met beperkte capaciteit en/of kennis van warmtenetten handvaten krijgen om warmteprojecten op te starten samen met partners.**

Doorbraaksessie 'Wijktrajecten Beringen Mijncité en Zennelab', Vilvoorde

Slotdebat 100 Wijken Forum, ©Bob Van Mol

c. Vlaamse richtlijn/kader i.f.v gebruik openbaar domein, wel of niet?

- Steden hebben hun eigen aanpak voor het toelaten van het gebruik van de openbare ruimte voor warmtenetten: concessies enerzijds en domeintoe-latingen anderzijds. Daarnaast experimenteren steden ook met domeinreservaties, om de ontwik-kelaars van warmteprojecten voor een vastgelegde periode zekerheid te geven (tijdens de haalbaar-heidsstudie).
- **Vraag: plant Vlaanderen dit te stroomlijnen: niet, deels of geheel?**

d. Bouw instrumentarium voor de stapsgewijze realisatie van warmteprojecten uit

- Een collectief warmteproject kan in dichtbebouwde wijken, op papier, voordelen hebben (kostenbespa-rend op lange termijn, inclusief, lager collectief vermogen, erfgoedwaarden beschermen, ...), maar de regelgeving en beschikbare steunmaatregelen maken het aansluiten niet equivalent aantrekkelijker dan de individuele oplossingen voor inwoners.
- **Kan het instrumentarium worden ontwikkeld i.f.v het faciliteren en stimuleren van de aanslui-ting op een warmtenet in bestaande buurten; alsook van de stappen die vervolgens nog gezet dienen te worden (bvb richting lage tempera-tuur)?** Een aantal mogelijkheden (als aanzet):
 - Meerekenen aansluiting in EPC (zie punt B4), zodat bewoners langsheen een warmtenet geen onnodige/onhaalbare investeringen maken voor een diepgaande renovatie (zie punt A2)

- (Tijdelijk) Beperken van (gemeentelijke opcentie-men bovenop) kadastraal inkomen bij aansluiting op warmtenet > nu reeds in Stad Antwerpen, ook Vlaanderen-breed?
- Bij verkoop: verplichting om binnen 5 jaar een hoger EPC-label te behalen wordt afhankelijk (in tijd en te behalen label) van een aansluiting op warmtenet (dat mogelijk nog iets langer op zich laat wachten dan 5 jaar).
- Andere/meer steunmaatregelen voor grote warmte-afnemers en particulieren i.f.v aansluiten op warmtenet (i.f.v haalbaarder business cases, en van betaalbaarder warmte *in fine*)

e. Hervorming 'Call Groene Warmte'

- **Van systeem met oproepen naar permanente financieringsmogelijkheid, eventueel via programma-aanpak (cf. insteek Stad Antwerpen)**
- **Naast financiering van investeringsklare projecten ook (en in het bijzonder) nood aan financiering van de conceptie en haalbaarheids-fase (ondersteuning van eerste fase tot finale realisatie)**
Vb: Structuur stadsvernieuwing met conceptsubsidie en projectsubsidie

B3 Financiering van en betrokkenheid in integrale wijkprojecten

De onderlinge afhankelijkheden tussen werkzaamheden en investeringen voor de energietransitie, voor klimaat-adaptatie, voor de mobiliteitstransitie, etc komen in tijd en ruimte samen – maar voor elk van deze aspecten zijn aparte financieringskanalen (zowel lokaal als bovenlo-kaal)

Nood aan geïntegreerde financiering van geïnte-greerde aanpak (via subsidie, trekkingsrecht, ...), en aan begeleiding hiervan i.f.v ontwikkeling gedeelde lessen en werkmethodeken.
Vb: Sint-Gillis Brugge (via stadsvernieuwing, EU project, Call Groene Warmte, etc)

Nood aan mogelijkheid en bereidheid van bovenlo-kale, Vlaamse entiteiten om actief mee/samen te werken met en in lokale coalities in dergelijke integrale wijkprojecten (AWV, MOW, rioolbeheer-der, waterbeheer, ...), inclusief het mogelijk én aantrekkelijk maken van het poolen van financie-ring uit diverse domeinen.

B4 EPC label hervormen: Representatief maken voor energie-efficiëntie én fossielvrij

Vandaag gaat het EPC-label enkel over energie-ef-ficiëntie, maar het zou helpen (zie punt A2) als het EPC-label (en de steunmaatregelen en waardering die ermee samen hangt) ook een indicatie is van de mate waarin de woning fossielvrij is. Dit vergt een aanpassing van de rekenwijze, en ook een duidelij-ke definiëring van de doelstelling (zie eerder).

Bijvoorbeeld: label A kan vandaag een energie-efficiën-te woning zijn die met fossiele brandstoffen wordt verwarmd. Zorg ervoor dat label A enkel behaald kan worden voor de eindsituatie die we beogen, dwz klimaatneutraal en/of fossielvrij.

Bijvoorbeeld de aansluiting op een warmtenet: zowel vanuit ODE als de steden wordt gevraagd te verifiëren of de rekenmethode op de juiste manier de realiteit van het primair energieverbruik meenemen (vermoeden dat dit niet zo is). Als blijkt dat de aansluiting een positiever impact heeft op de EPC-score, dan valoriseert en stimuleert dit het aansluiten op warmtenetten.

B5 Hervorming steunmaatregelen renovatie – individueel / privaat terrein

a. Voorfinanciering investeringen:

- Vandaag worden premies terugbetaald, wat betekent dat de huishoudens de investering eerst volledig dienen te (kunnen) betalen, om pas later een deel terug te krijgen.
- **Maak voor een ruime doelgroep voorfinancie-ring mogelijk (Q1, Q2 en Q3, zelfs delen van Q4)**

b. Breidt doelgroep uit voor renovatieleningen aan noodkopers

- Niet alleen de doelgroep die vandaag aanspraak kan maken op de lening voor renovatiewerken heeft moeite om de volledige investering (voor) te finan-cieren. Zo kunnen sommige gezinnen wel 30, 40 of 50k Euro afbetalen via reguliere leningen of spaar-gelden, maar niet de volgende 20 à 40k Euro die nodig zijn.
- **Stel het instrumentarium ter beschikking, en onderzoek welke extra instrumenten nodig zijn, voor (het bereiken van) een bredere doelgroep**

c. Breidt toepasbaarheid premies uit naar...

- Doe het zelf:
 - Vandaag dienen premies verantwoord te worden door stukken en facturen die opgemaakt zijn door professionele aannemers, terwijl de zelf(ver) bouw-cultuur in Vlaanderen zeer sterk is ontwik-keld

Werksessie 'Iedereen mee', Roeselare

- Verken de mogelijkheid van premies voor doe-het-zelf-renovaties, en van een aangepaste methodiek voor verificatie werkzaamheden en kosten
- Leasing van warmtepompen
- Heat-as-a-service

B6 Nieuwe steunmaatregelen renovatie – collectieve aanpak en wijktrajecten

a. Financiering sociale wijkwerk

- **Nood aan financiering van het sociale wijkwerk, als sociale sokkel voor een brede, multi-dimen-sionale wijktransitie (cf. wijkverbeteringscon-tracten).**
Vb: Zennelab Vilvoorde (SAAMO+Urban Tractor)

b. Steun ook en stimuleer collectieve renovaties

- Binnen een collectieve aanpak of ontzorging van renovatie kan de sociale dynamiek en de groeps-aankoop optellen tot een versnelling. Maar vandaag moet elk huishouden individueel zijn steun en/of lening aanvragen (ook binnen een collectieve aanpak), wat een collectieve aanpak of groepsaan-koop niet voordelig en makkelijk maakt.
- **Steun en stimuleer de versnelling van de renovatie via een hogere premie (per huishou-den) voor een collectieve aanpak en ontzorging.**

B7 Open Source Data als springplank

Vandaag zijn de gegevens die nodig zijn voor het ontwikkelen van beleid, lokale projecten (door private bedrijven, burgercoöperaties of -initiatieven) of onderzoek niet publiek beschikbaar: EPC en EPB per woning, achterliggende data van die EPC, reële verbrui-ken, geen monitoring mogelijk van vooruitgang m.b.t installatie warmtepompen, etc.

Pleidooi voor het publiek beschikbaar stellen van data, zodat beleidsontwikkeling, haalbaarheids-studies en onderzoek eerder data- en situatie-ge-baseerd kunnen gebeuren (ipv te lang, te generiek, benaderend of speculatief te zijn zoals vandaag vaak het geval is).

Doorbraaksessie 'Mobiliteit als hefboom', 100 Wijken Forum, ©Bob Van Mol

DEEL C: VERSTERK ONDERLING LEREN EN MAAK INNOVATIERUIMTE

Bevat de vragen en aanbevelingen voor de platform-werking zelf, reflecterend op de rol die het 100 Wijken Platform vandaag opneemt, en de rollen die in de toekomst opgenomen moeten worden.

C1 Versterkt kennis-, leer- en ontwikkel-platform tussen pioniers

Vraag naar verderzetting en versteviging van de huidige werking (interviews, doorbraaksessies, kennisdeling), op maat van de praktische kennis en doorbraken die de pioniers nodig hebben. Pleidooi voor doorzetting en versterking van de werkwijze, met

- a. een (nog meer) volgehouden inspanning per doorbraak (bvb niet één maar alle dimensies van warmtenetten in bestaande wijken vastpakken in een reeks doorbraaksessies),
- b. de mogelijkheid van kortlopende één-op-één ondersteuning (vooral op de integratie van verschillende dimensies in projecten, en in een stappenplan voor de wijkaanpak – gebruik makend van de opgebouwde kennis en de toolkit die AWB daartoe ontwikkelde),
- c. extra aandacht voor bundeling van verspreide kennis en inzichten (ODE Warmtenetwerk Vlaanderen, VEKA, Departement Omgeving, ...) ten behoeve van de lokale besturen.
- d. een diepgaander engagement van diverse beleidsdomeinen in deze leer- en ontwikkel-werking.

C2 Structureel dialoog-platform tussen terrein, beleid en onderzoek

Vraag naar een structureel en gedeeld dialoog-platform dat lokale overheden, diverse betrokken bovenlokale overheden, onderzoeksinstellingen, (vertegenwoordigers van) industrie, etc als partners samenbrengt rondom drempels, vraagstukken en aanbevelingen (cf deze eerste oogstnota). De intentie is om op die manier te komen tot

- a. directere afstemming en interviewtussen beleidssectoren en -niveaus, praktijk, onderzoek, economische en financiële modellen, burgerdynamieken (ook in functie van de volgende twee punten:)
- b. gedeelde lessen uit praktijk en inzicht in de onderlinge samenhang/afhankelijkheden, mogelijke synergiën, impact van maatregelen, etc.
- c. gezamenlijke en gedragen voorstellen en ideeën voor beleidsdoelen, regelgeving en instrumentarium (stimuli voor innovatie, uitvoering en transitie).

C3 Uitvoeringsgericht innovatieprogramma / innovatief uitvoeringsprogramma

De pioniers geven aan dat hun projecten vandaag van onderuit zijn opgestart, bij gebrek aan duidelijk bovenliggend kader hiervoor, om vervolgens gebruik te maken van diverse en gedeeltelijke steunmogelijkheden op Vlaams en Europees niveau (EU projecten, Vlaams stedenbeleid, LEKP, Call Groene Warmte, Vlaanderen Breekt Uit, etc). Deze innovatieprojecten passen tegelijkertijd ook niet binnen de huidige kaders van de innovatiesteun: heel zelden wordt een dergelijk project goedgekeurd als een sandbox, omdat ze multi-actor, multi-dimensionaal en uitvoeringsgericht zijn (steunmechanisme gefocust op technologische innovaties, pre-uitvoering).

De lokale overheden roepen daarom op om een innovatieprogramma op te zetten waarin learning-by-doing centraal staat, gericht op het geïntegreerd realiseren van de energietransitie, klimaatadaptatie, mobiliteitstransitie en andere doelen binnen één wijk; en dat steeds vanuit een samenwerking tussen diverse maatschappelijke actoren en sectoren (naast bedrijven ook onderzoek, burgers, burgerinitiatieven, lokale en bovenlokale beleidsmakers). Zowel binnenlandse proeftuinen of innovatieprogramma's op andere opgaven als buitenlandse programma's demonstreren dat dergelijke steun nodig is om complexe maatschappelijke opgaven en transitie te laten evolueren van studie-object naar uitvoering. Dergelijke innovatieprogramma's stellen in staat om praktische lessen en methodieken te testen, om die te bundelen en te delen (cf. punt 1 hierboven), en om een 'enabling environment' vorm te geven i.f.v. mainstreamen van investerings-logica's (cf. punt 2 hierboven).

Cf. VLAIO Proeftuinen Circulair Bouwen en Maakindustrie, Proeftuinen van het Nederlandse Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW), etc – zie ook het pleidooi vanuit Labo Ruimte Klimaatwijken.

Werk sessie 'Parel van het warmtenet', Leuven

Doobraaksessie 'Opbouwwerk in Vilvoorde, Leuven en Zoersel', 100 Wijken Forum, ©Bob Van Mol

CONTEXT & TOT STANDKOMING VAN DEZE OOGSTNOTA

Over het 100 Wijken Platform

Begin 2023 is het 100 Wijken Platform van start gegaan: een ondersteunende leer- en ontwikkelomgeving voor steden en gemeenten om de realisatie van klimaat- en energiedoelen in bestaande buurten te versnellen.

Dit was als antwoord op een vraag van lokale besturen die hun klimaat- en energiedoelen willen realiseren via een geïntegreerde wijkaanpak en daarvoor heel wat drempels moeten overwinnen (sociaal, beleidsmatig, technisch, financieel en juridisch).

Agentschap Binnenlands Bestuur (teams Stedenbeleid en LEKP) stelde Architecture Workroom, onafhankelijk innovatiehuis voor transformatie aan, als trekker van een partnerschap onder de vlag van De Grote Verbouwing 2020–2030 (met partners 3E, The New Drive, Plant en Houtgoed, Flux50 en VITO), om een platformwerking op te tuigen en te trekken.

De centrale ambitie is om via leren en samen ontwikkelen tussen lokale besturen, diverse bovenlokale overheden, experts en kennisinstellingen, te komen tot praktische doorbraken en werkwijzen als antwoord op de geïdentificeerde drempels.

Uit een reeks oogst- en werksessies ontstond een groep van 10 pionierende steden en gemeenten die werken in een of meerdere specifieke wijken aan concrete doorbraken op vlak van energiesysteem,

woningrenovatie, klimaatadaptatie en/of mobiliteitstransitie: Mechelen, Turnhout, Mortsel, Gent, Leuven, Brugge, Beringen, Temse, Zoersel en Antwerpen.

- Het 100 Wijken Platform kent verschillende functies:
- **Uitwisselen en ontwikkelen:** Doorbraaksessies maken de uitwisseling van ervaringen rond specifieke vraagstukken mogelijk tussen de pionierende steden en gemeenten, activeren collectieve intelligentie en brengen gerichte expertise in. Zo vormt het platform een ontwikkelomgeving waar handvaten en stappenplannen worden gedefinieerd en kennis wordt gebundeld.
 - **Breder delen:** De geleerde lessen worden ter beschikking gesteld aan een bredere groep lokale besturen en coalities, bijvoorbeeld via het 100 Wijken Forum, om een versnelling in de klimaat- en energietransitie van wijken te realiseren. Het platform start met 10 pioniers, om zo snel mogelijk naar 100 wijktransities te schalen.
 - **Doorstromen naar beleid:** Het platform trekt samen met verschillende Vlaamse beleidsdomeinen lessen uit deze geïntegreerde projecten, door drempels zoals ontbrekende kaders en stimuli te identificeren, en van daaruit samen met de diverse partners te verkennen hoe deze praktijkgebaseerde aanbevelingen vertaald kunnen worden in beleid (doelen, regelgeving, stimuli, tools, etc).

Totstandkoming van deze eerste Oogstnota

Na het 100 Wijken Forum (5 februari in LAMOT, Mechelen) werden de pionierende steden uitgenodigd om via een online formulier terug te kijken (evaluatie) én richting te geven aan het werkprogramma van het 2e jaar van het 100 Wijken Platform (welke doorbraaksessies, welke extra ondersteuning, wie moet extra betrokken worden, etc).

Daarin werd gepleit voor een actievere betrokkenheid van de Vlaamse beleidsdomeinen die verantwoordelijk zijn voor één of meerdere facetten van de geïntegreerde wijktransitie, alsook voor een structureel dialoogplatform tussen de pionierssteden, die Vlaamse entiteiten en kennispartners.

Deze oogstnota geldt als input en als startpunt voor zo’n dialoogplatform en kreeg haar huidige vorm via volgende input:

- Inhoudelijke bijdrage en reviews door de trekkende ambtenaren van de 10 pioniersprojecten via online formulier, mailronde en werksessies (cf. overzicht 10 pioniersprojecten)

- Interviews met Dries Vleugels (Stad Leuven) en Sam Verbelen (Stad Antwerpen), als vertegenwoordigers van de twee steden met een EU Mission Contract (april-mei ’24)
- Schriftelijke feedback op een draft oogstnota door ABB, VITO, 3E, Stad Antwerpen en Stad Gent (mei ’24)
- Dialoogplatform-sessie over de eerste volledige versie van deze oogstnota, met vertegenwoordigers van Vlaamse instanties (VEKA, Departement Omgeving, ABB, OVAM/Vlaanderen Circulair), experts (3E, VITO), VVSG Netwerk Klimaat, en pionierende steden (Stad Antwerpen en Stad Gent) (23 mei ’24)
- Verwerking van input en aanvullingen richting finale versie van Oogstnota 1 (juni ’24)

OVERZICHT 10

PIONIERSPROJECTEN

Klimaatwijk Ter Elst, Leuven

Daan Van Tassel, Dries Vleugels, Nele Verduyn

Een collectieve renovatieaanpak in een tuinwijk wordt gekoppeld aan ingrepen in het groener en biodiverser maken van zowel het private als het publieke domein

Tuinwijk Ter Elst pakt de renovatieopgave van een tuinwijk aan en houdt daarbij rekening met de erfgoedwaarden, de klimaatadaptieve heraanleg van het publiek en privaat domein en mobiliteit. Om daar te geraken onderzoekt de case het ontwerp van een publiek-private samenwerkingsvorm (bvb wijkcoöperatie met bewoners, eigenaars en derde partijen) die de wijktransitie efficiënt en financieerbaar moet maken voor iedereen, in combinatie met de regierol van de stad en het inzetten van info-markten en testopstellingen voor vergroening om draagvlak bij de inwoners te creëren.

Parkwijk, Turnhout

Dorian Vermeir, Hugo Meeus

De transformatie van een sociale woonwijk via masterplan initieert de oprichting van een ‘SPV’ om duurzame warmte te leveren

De herontwikkeling van een woonwijk uit de jaren 70, gelegen net buiten het centrum van Turnhout en in eigendom van een sociale huisvestingsmaatschappij en particulier eigenaars. De mix van woningen is aangevuld met enkele gemeenschappelijke voorzieningen zoals stedelijk kleuter- en lager onderwijs, kerk, en zwembad. Een masterplan stelt een geïntegreerde wijktransformatie voor, inclusief een duurzame, collectieve warmte- en koeltevoorziening. De Stad verkent de mogelijkheid tot de oprichting van een Special Purpose Vehicle (SPV) om een warmtecoalitie uit te bouwen.

Sint-Gillis, Brugge

Lies Debbaut, Eva Gheselle

Vraag van buurtbewoners is aanleiding voor de verkenning van een warmtenet, herziening van wijkmobiliteit en vergroeningsmogelijkheden in een erfgoedcontext met beperkte ruimte in de ondergrond

De Stad laat onder meer onderzoeken of de warmte van de gistfabriek Genencor/IFF benut kan worden als warmtebron voor een warmtenet in Sint-Gillis. De heraanleg van de Sint-Clarastraat is meteen ook een hefboom om de mobiliteit in Sint-Gillis te herbekijken zodat er meer ruimte komt voor fietsers, voetgangers, openbaar vervoer en deelmobiliteit. Via een wijkmobiliteitsplan zal de verplaatsing in en door de buurt geoptimaliseerd worden. Sint-Gillis wordt een van de pilootwijken waar de Stad de keuze voor voetgangers en zachte vervoersmiddelen zoals de fiets maximaal zal promoten. Met de heraanleg van de Sint-Clarastraat en de Julius en Maurits Sabbestraat zal er meer ruimte komen voor groen- en watervoorzieningen. De uitdaging bestaat er in de verschillende ambities met elkaar te koppelen in één uitvoeringsproject.

Muide Meulestede, Gent

Roeland Keersmaekers, Indra Van Sande, Filip Van De Velde

Een ambitieus wijktraject lanceert verschillende pilootprojecten om de wijkinwoners te betrekken bij en klaar te stomen voor de fossielvrije energietransitie

De Stad Gent wil de transitie van de wijk Muide Meulestede naar een fossielvrije wijk versneld in de praktijk brengen. Hoe krijgen we ieder huis en iedere wijk op een betaalbare en snelle manier gerenoveerd én aangesloten op een duurzaam energiesysteem? De komende twee jaar wordt hier gewerkt aan een toegepast, maar vooral ook schaalbaar ontwikkelingsmodel voor de energietransitie op wijkniveau. Er wordt onder andere een (solidair) organisatie-, financierings- en beheersmodel opgetuigd om bewoners en andere lokale stakeholders een geïntegreerd, inclusief en instapklaar ontzorgingspakket te kunnen aanbieden. De bedoeling is om dat op zo’n manier te doen dat niet alleen deze pilot gerealiseerd geraakt, maar dat een model ontwikkeld wordt dat in de hele wijk een bal aan het rollen brengt.

Wonderland, Temse

Nel Vereeken, Ellen Ongena

De heraanleg van centrumstraten zijn een hefboom om in een ruimere projectzone klimaatadaptatie te koppelen aan slimme mobiliteit, duurzame warmte en collectieve renovatie

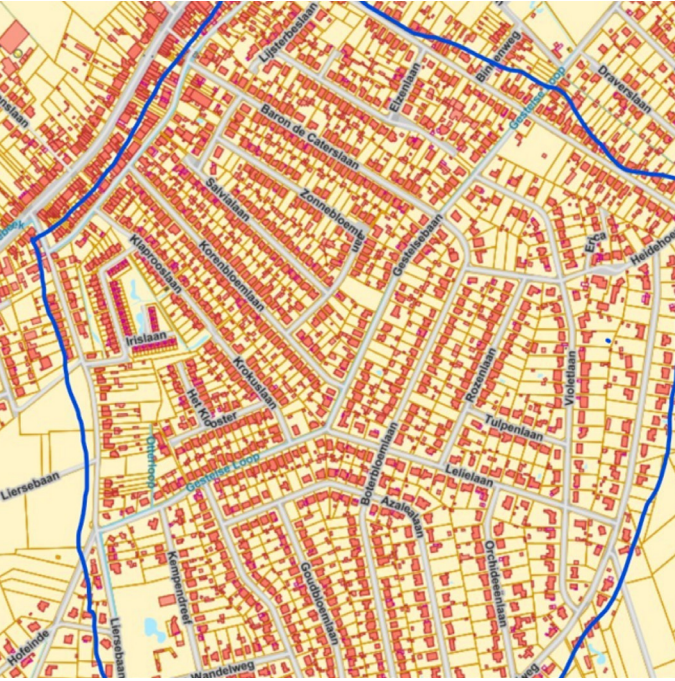

Met hun visie ‘Temse Wonderland’ wenst de Gemeente Temse een wijkaanpak te ontwikkelen waarbij klimaatadaptatie, slimme mobiliteit, (gedeelde) energie en (collectieve) renovatie samenkomt. De projectzone bestaat uit een 500-tal panden uit de 18- en 19e eeuw met een zekere renovatie-opgave. Uit studies blijkt dat gezien de inplanting en indeling van de wijk een warmtenet op aquathermie de meest plausibele, nog te onderzoeken optie is, om de wijk op aan te sluiten. In de studie van Pixii onderzoekt men om een drietal sociale wijken met aanpalende gebouwen (school, TD,...) aan te sluiten op een BEO veld. Daarnaast is de heraanleg van 2 smalle straten binnen datzelfde projectgebied (ihkv de subsidie groenblauwe dooradering) een eerste concrete actie waarbij naast de heraanleg zelf, ook meteen aandacht wordt besteed aan mobiliteitsherziening, verkenning warmtestrategie/ aanleg warmtenet, energiegemeenschap, ontzorgingstraject renovatie. De samenwerking met supermarktketen Lidl en het introduceren van een buurtparking (en reductie van straatparkeren in deze twee straten), is hierbij een belangrijke hefboom of juridische doorbraak.

Bloemenwijk, Zoersel

Elise Goorden, Tim Chabot, Peter De Vliegheer, Marleen Van Dam

Het versnellen van renovatie in een verkavelingswijk vergt de oprichting van energiegemeenschappen en de ontwikkeling van een ontzorgingsaanbod en activatiestrategieën

Samen met Klimaatwerf (de dienstverlener van de lokale energiecoöperatie Zonnwind) en de buurtbewoners wil Zoersel een heuse ‘energietransitie’ teweegbrengen in de Bloemenwijk. Om zoveel mogelijk gezinnen te overtuigen hierin mee te stappen werkte de gemeente een renovatie-aanbod op maat uit en probeert zij zoveel mogelijk gezinnen te bereiken via uitgebreide communicatiecampagnes en via het activeren van ambassadeurs (‘energittes’). Gezien de aard van de wijk (een verkavelingswijk) is het uitrollen van collectieve warmte-oplossingen niet gewenst, maar ze wil een ‘hernieuwbare energiegemeenschap’ oprichten door inwoners, bedrijven en de gemeente gezamenlijk te laten investeren in groene stroomproductie om die geproduceerde energie met elkaar laten delen.

Uitbreiding warmtenet, Mortsel

Erik Mertens, Lenn Coussement

De ontwikkeling van een businessmodel om een bestaand warmtenet uit te breiden naar een residentiële wijk.

Warmte Verzilverd (vennootschap bestaande uit energie-coöperaties Ecopower en Zuidtrant en studiebureau Kelvin Solutions) heeft in 2020-2021 een warmtenet gebouwd dat industriële restwarmte van Agfa-Gevaert NV verdeelt naar een bedrijventerrein in Mortsel en twee nieuwe woonprojecten in Edegem en Antwerpen. Er is echter meer restwarmte beschikbaar dan er afgenomen wordt en er is vraag van grotere afnemers in de buurt (2 scholen en een woonzorgcentrum) en eigenaars van bestaande woningen om aan te sluiten op het warmtenet. Er wordt onderzocht of de uitbreiding van het warmtenet economisch haalbaar is en welke kosten er aan de nieuwe afnemers zullen moeten worden aangerekend voor aansluiting en verbruik. Als de uitbreiding van het warmtenet richting bestaande woningen doorgaat, zal hier in samenwerking met de energiecoöperatie Zuidtrant en het energiehuis van IGEAN renovatiebegeleiding worden aangeboden. De nieuwe leidingen voor het warmtenet zullen onder de bestaande openbare wegenis moeten aangelegd worden. In kader van het herstel van de openbare wegenis, zal worden nagegaan of er mogelijkheden voor ontharden en vergroenen zijn die samen met deze werken kunnen worden uitgevoerd.

Mijncité, Beringen

Guy Vanderlinden, Jente Van Coillie

Via ‘pleinbabbels’, doe-het-zelf premies en een erfgoedkader worden burgers van onderuit gestimuleerd om bij te dragen aan een collectieve en duurzame wijk-opknapbeurt

De Stad Beringen wil de inwoners opnieuw ‘fier’ maken op hun erfgoedwijk en de levenskwaliteit van de wijk sterk verbeteren. Ze doet dit door van onderuit te werken, via ‘pleinbabbels’ en participatiemoomenten proberen ze de noden van de bewoners te achterhalen om daar eerst mee aan de slag te gaan. Gezien de doe-het-zelf cultuur denken ze na over een renovatie-aanbod dat ook doe-het-zelf premies integreert en zetten ze eerste stappen om de lokale aannemers de nodige kennis voor het uitvoeren van kwalitatieve renovaties mee te geven. Het erfgoedkarakter is een belangrijk aspect en de Stad probeert via de beschikbare instrumenten (stedenbouwkundige vergunningen) de renovatiewerken te begeleiden en te sturen in een passend kader.

Linkeroever, Antwerpen

Britt Berghs, Britt Verhesen, Sam Verbelen

Stedelijke klimaatambities worden versneld waargemaakt in hoogdiverse wijk aan de hand van doorbraakprojecten en strategische acties op verschillende fronten (collectieve renovatie, warmte-oplossingen, duurzame mobiliteit, vergroening, ...)

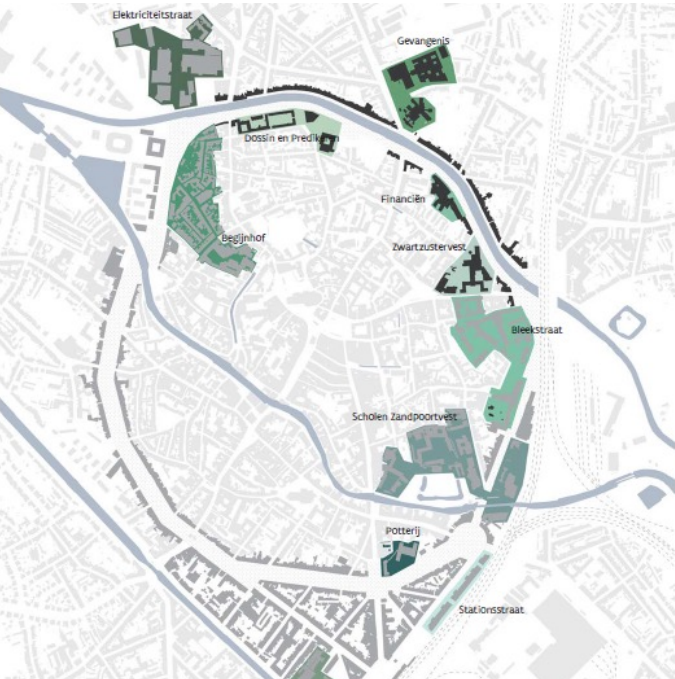

Als deelnemer aan de Europese missie voor 100 klimaatneutrale en slimme steden wil Antwerpen de uitstoot van broeikasgassen op verschillende manieren tot nul herleiden in 2030. De stad schoof Linkeroever naar voor als proeftuin voor versnelde klimaatactie. De stad zet in op 3 prioritaire thema’s: het energieverbruik van gebouwen verminderen, het lokaal produceren van hernieuwbare energie en het inzetten op duurzame verplaatsingen voor zowel personen als goederen. Denk hierbij aan de aanleg van meerdere warmtenetten om woningen en andere gebouwen te verwarmen, de collectieve renovatie van appartementen en stadsgebouwen, het vergemakkelijken en stimuleren van lokale energieproductie uit zon en wind en lokaal energiedelen, het promoten van openbaar vervoer en auto- en fietsdelen en de elektrificatie en verduurzaming van (deel)vervoersmiddelen en van het stedelijk wagenpark. Er zijn dus heel wat pistes richting klimaatneutraliteit, die de stad samen met alle betrokkenen verder zal verkennen en uitwerken.

Klimaatwijk Mechelse Vesten, Mechelen

Ighor Van de Vyver, Willemien Anaf, Maud Delauw, Kristof Daems

De transformatie van een stedelijke verkeersas biedt kansen voor het waarmaken van, groenblauwe ambities, mobiliteitsambities en duurzame warmte ambities

De Mechelse Vesten ondergaan de komende jaren een grondige transformatie met focus op een mobiliteitsherziening en vergroening. De ruimtelijke structuur van de Mechelse Vesten biedt mogelijkheden om een stedelijk warmtenet aan te leggen, waarop ook de appartementsgebouwen, gelegen langs die Vesten, kunnen aansluiten. Het project verkent mogelijkheden om de koppeling van verschillende ambities mogelijk te maken bij de stapsgewijze uitvoering van de verschillende tracés. Rond de warmte-ambitie wordt voorgesteld om te werken via een ‘warmte-eilandstrategie’. Via deze strategie worden er op voorhand in de binnenstad reeds lokale warmtenetjes (= warmte-eilanden) gerealiseerd waar er potentieel is (grote warmtevraag op een kleine oppervlakte, grote gebouwen met een centrale stookplaats,...), en waar er zich opportuniteiten voordoen (geplande heraanleg openbaar domein, nood aan vernieuwing van een stookplaats).

Verantwoordelijkheid

Deze oogstnota is opgemaakt door de auteurs op basis van input vanuit de ambtelijke projectleiders en betrokkenen in de 10 pionierssteden en -gemeenten. De inhoud is geverifieerd en aangescherpt door experts en via een dialoogsessie (zie onder). De definitieve versie van de Oogstnota wordt onderschreven door de ambtelijke vertegenwoordigers van de steden en gemeenten (ambtelijk akkoord). Om de focus maximaal op praktische lessen te leggen, en niet op politieke afwegingen, is er geen validatie van deze Oogstnota gevraagd aan de lokale besturen. Als bundeling van praktijkgebaseerde vragen en aanbevelingen wil deze Oogstnota als voeding dienen voor de beleidsplannen en -ontwikkeling op lokaal, en vooral op Vlaams niveau.

Auteurs

Joachim Declerck, directeur Architecture Workroom en professor UGent
Marie van Loon, projectleider 100 Wijken Platform, Architecture Workroom
Sara Leroy, projectleider 100 Wijken Platform, Architecture Workroom
Hanne Mangelschots, strateeg energiewijken, Architecture Workroom en PhD-onderzoeker UGent
Ruben Baetens, senior consultant 3E

Werkgroep

Marie van Loon, Sara Leroy en Joachim Declerck (Architecture Workroom)
Lize Van Dyck en Stefaan Tubex (ABB)
Ruben Baetens (3E)

De Grote Verbouwing

De Grote Verbouwing 2020–2030 is een onafhankelijke leeromgeving, incubator en publieksprogramma. Ondernemende burgers, overheden, bedrijven, financiers, wetenschappers en organisaties timmeren mee aan concrete doorbraken en realisaties. Met de inzet van ontwerp en verbeeldingskracht vormen we coalities en formuleren we strategische werven die tussen nu en 2030 gerealiseerd kunnen worden.

Inhoudelijke basis

- Inhoudelijke bijdrage en reviews door de trekkende ambtenaren van de 10 pioniersprojecten via online formulier, mailronde en werksessies (cf. overzicht 10 pioniersprojecten)
- Interviews met Dries Vleugels (Stad Leuven), Sam Verbelen (Stad Antwerpen) en Lies Debbaut (Stad Brugge)
- Inhoudelijk reviews door de werkgroep, door de pionierssteden, en door experts die actief betrokken zijn bij het 100 Wijken Platform: Maarten De Grootte (VITO/Energyville) en Jo Neyens (Warmtenetwerk Vlaanderen)

Dialoogsessie met klankbordgroep
(23 mei 2024)

- Filip Van De Velde, coördinator – expert klimaat, Stad Gent
- Britt Verhesen, projectleider duurzame warmte, Stad Antwerpen
- Yves De Weerd, onderzoekscoördinator duurzame transitie, VITO
- Ilse Rottiers, teamverantwoordelijke Partnerschappen Omgevingskwaliteit, Departement Omgeving
- Anneloes Van Noordt, onderzoeker Labo Ruimte, Departement Omgeving
- Maarten Tavernier, coördinator VVSG Netwerk Klimaat
- Anna De Boeck, stafmedewerker klimaat en energie, VVSG Netwerk Klimaat
- Katrien Tratsaert, facilitator circulaire economie voor steden en gemeenten, OVAM – Vlaanderen Circulair
- Ruben Baetens, senior consultant, 3E
- Sarah Van Tricht, projectleider Call Groene Warmte, VEKA
- Lize Van Dyck, projectleider Lokaal Energie- en Klimaatpact, ABB
- Nathalie Hoes, beleidsondersteuner Lokaal Energie- en Klimaatpact, ABB
- Thierry Goossens, beleidsondersteuner Stedenbeleid, ABB
- Stefaan Tubex, beleidsondersteuner Stedenbeleid, ABB
- Batuhan Özcelik, beleidsondersteuner Stedenbeleid, ABB

Toelichting, facilitatie en verslaglegging door Marie van Loon, Sara Leroy en Joachim Declerck (Architecture Workroom)

